

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กบฏ 130. พระนคร: คัมภีร์, 2519.

กรกฎ หลีกเพชร. อาคม สายาคม. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2520.

กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย.

วิทยานิพนธ์ปริณิญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

กรี วรสระริน. ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย (โขน-ลิง) วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร.

สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2537.

คณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรม

ราชูปถัมภ์. พระราชดำรัสร้อยครั้ง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2529.

(จัดพิมพ์ในงานพระบรมราชานุสรณ์ 11 พฤศจิกายน 2529).

คณะกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ ฯลฯ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ

เกล้าเจ้าอยู่หัว. ตำนานเสื่อป่าของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ร.ศ. 130-131. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหประชาพาณิชย์, 2522.

คุรุสภา. ประมวลประวัติคุรุ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2535.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. การบรรยายประกอบการสารคดีออกตัวเรื่องมาตรฐานนาฏศิลป์ไทย.

ใน นาฏศิลป์ไทย. หน้า 31-53. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

2536.

_____. บทละครเวทีเรื่องชูสีไทเฮา. กรุงเทพมหานคร: หอรัตนชัยการพิมพ์, 2536.

จดหมายเหตุรายวันในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร:

มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2517. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าชวัลลภ

เกษมสันต์ 1 สิงหาคม 2517).

จดหมายเหตุรายวัน ร.ศ.130. ปีกุน จุฬาศักราช 1272 เล่ม 1. 1 เมษายน - 12 มกราคม

2453-4.

จดหมายเหตุเสื่อป่า. 1 (พฤษภาคม ร.ศ.130): 5.

จดหมายเหตุเสื่อป่า. 10 (พฤศจิกายน 2458): 647.

จดหมายเหตุเสื่อป่า. 10 (มกราคม 2458): 820.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงต่างประเทศ. ร.5 ต. 49/8

เรื่อง หนังสือพระยาวิสุทธีสุริยศักดิ์ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว (7 ตุลาคม ร.ศ. 117).

- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. ศธ.57/1 เรื่อง โปรดเกล้าฯ ให้รวมโรงเรียน
มหาดเล็กหลวงเข้าด้วยกัน พระราชทานนามว่า โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย.
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. ศธ.070: 40 เรื่อง รายงานข้าราชการ
กระทรวงวังที่โอนมากรมศิลปากร.
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. ศธ.0701.31/4: 85 เรื่อง โรงเรียนศิลปากร.
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. ศธ.0701.31/5: 71 เรื่อง โรงเรียนนาฏศิลป์.
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. ศธ.0701.31/6: 1 เรื่อง โรงเรียนศิลปากร.
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. ศธ.0701.31/10: 6 เรื่อง ขอรายงานการศึกษา
ในรอบปีการศึกษา 2491.
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. ศธ.0701.31/19: 76 เรื่อง หลักสูตรการศึกษาใน
โรงเรียนศิลปากร.
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. ศธ.0701.37/7 เรื่อง หลักสูตร บ. นาฏดุริยางคศิลป์.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงต่างประเทศ. ร.5 ต. 49/13 เรื่อง หนังสือพระยา
ราชวัลลภาณุสิทธิ์ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (18
สิงหาคม ร.ศ. 117).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงต่างประเทศ. ร.5 ต. 49/13 เรื่อง หนังสือพระยา
ราชวัลลภาณุสิทธิ์ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (22 มีนาคม
ร.ศ. 118).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงต่างประเทศ. ร.5 ต. 49/27 เรื่อง หนังสือพระยา
ราชวัลลภาณุสิทธิ์ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (19 มกราคม
ร.ศ. 119).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงต่างประเทศ. ร.5 ต. 49/29 เรื่อง ร่างพระราช
หัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงพระยาประสิทธิ์ศิลปการ
(ร.ศ.120).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงวัง. ร.5 ว.4/2 เรื่อง จัดระเบียบหน้าที่กรมมหาดเล็ก.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงคลัง. ค. 3/2 เรื่อง พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุภโยคเกษม (6 เมษายน
2465).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงคลัง. ค. 4/12 เรื่อง กรมพระจันทบุรีนฤนาถ
กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (27 ธันวาคม 2464).

- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงคลัง. ค.14/5 เรื่อง พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุภรียคเกษม (16 มกราคม 2466).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ราชอาณาจักรการ ร.6 ร.ล.2/4 เรื่อง รายงานกรรมการ องคมนตรี (พ.ศ.2468).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ร.6 ศ.2/9 เรื่อง สำเนาหนังสือ ของกรมราชเลขาธิการถึงพระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ (20 กุมภาพันธ์ 2456).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ร.6 ศ/5 เรื่อง โรงเรียนมหาดเล็ก หลวง (11 มกราคม 2453 - 20 ธันวาคม 2467).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ร.6 ศ/5.59 เรื่อง โรงเรียน มหาดเล็กหลวง (22 มีนาคม 2454).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ร.6 ศ/5 เรื่อง โรงเรียนสอนกุลบุตร ในกรมมหรสพที่สวนมิสกวัน (28 กันยายน 2457).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ร.6 ศ/5/61 เรื่องโรงเรียน มหาดเล็กหลวง โรงเรียนสอนกุลบุตรในกรมมหรสพที่สวนมิสกวันและโรงเรียน พราณหหลวง (28 ก.ย. 2457 - 1 ม.ค. 2468).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ร.6 ศ/1 เรื่อง จ่ายเงินบำรุง โรงเรียนต่าง ๆ ในการพระราชกุศลเนื่องด้วยพระบรมศพสมเด็จพระพันปี (19 ม.ค. 2462 - 7 ก.ย. 2463).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ร.6ศ/1 เรื่อง กิจนักเรียนประจำปี (11-13 ก.ย. 2467).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ร.6ศ/10/5 เรื่อง หลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6. ม.ร.6 ศ/5 เรื่อง โรงเรียนมหาดเล็กหลวง (14 เมษายน 2454).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6. ร.6 ม.16. 1/10 เรื่อง คำสั่งขานนามเสื่อป่าต่าง ๆ (2 สิงหาคม 2454).
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6. ร.6 22/2 เรื่อง ประกาศเพิ่มเติมเครื่องแต่งตัวข้าราชการ ในพระราชสำนัก.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6. ร.6 บ. 3.1/64 เรื่อง ลายพระราชหัตถ์พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงเจ้าพระยายมราช (4 มิถุนายน 2454).

- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 เอกสารส่วนบุคคล. ม.ร.6 บ/35 เรื่อง รายงานการแข่งขันฟุตบอลระหว่างราบลวง กับพรานลวง (22 กรกฎาคม 2458).
- ____. เอกสารส่วนบุคคล พระยาอนุমানราชชน. สพ. 4/8 เรื่อง อนุญาตให้ผู้หญิงเล่นละครได้ คัดจากสมุดไทยดำ เส้นดินสอขาว ล.153 (จ.ศ.1217).
- จ้อย นันทิวชิรินทร์, ม.ล. รำลึกถึงครูเอื้อกับเพลง. ใน 84 ปี ครูเอื้อ สุนทรสนาน. หน้า 7. กรุงเทพมหานคร: เจ พิล์ม โปรเซส, 2536.
- จันทร์รัตน์ ประवालัทม์. การศึกษาเปรียบเทียบราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทภาคศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า. เจ้าชีวิต. พระนคร: คลังวิทยา, 2517.
- เจนดุริยางค์, พระ. คำแนะนำบางอย่างที่ใช้ในการสอนวิชาการดนตรี. ใน 110 ปี ศาสตราจารย์ พระเจนดุริยางค์ ผู้วางรากฐานดนตรีสากลของไทย. หน้า 55. กรุงเทพมหานคร: เอราวิณการพิมพ์, 2536.
- ____. บันทึกความทรงจำของพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) ชีวประวัติของข้าพเจ้า. ใน 110 ปี ศาสตราจารย์ พระเจนดุริยางค์ ผู้วางรากฐานดนตรีสากลของไทย. หน้า 21-52. กรุงเทพมหานคร: เอราวิณการพิมพ์, 2536.
- แจ้งความกรมมหรสพ เรื่อง ประทวนตั้งข้าราชการกรมโขนลวง. ราชกิจจานุเบกษา 35 (14 กรกฎาคม 2461).
- แจ้งความโรงเรียนพรานลวง กรมมหรสพ เรื่อง ผู้ที่ให้หนังสือบำรุงโรงเรียนพรานลวง. ราชกิจจานุเบกษา 33 (8 ตุลาคม 2459): 1742.
- ฉวีวรรณ กินาวงศ์. การละครสำหรับครูประถม. ม.ป.ท.: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก, 2520.
- ฉัตร สุนทรายน. กาลอนุสรณ์. มานวสาร 4 (มกราคม 2524): 68.
- ____. โรงเรียนพรานลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์. มานวสาร 7 (มกราคม 2527): 28.
- เจลา ไชยรัตน์. บทเรียงความเรื่องพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6. พระนคร: ม.ป.ท., 2510. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ต.ร.เจลา ไชยรัตน์ 16 เมษายน 2510).
- เฉลิม เสวตนันท์. ตำนานการละคร. ใน พื้นฐานอารยธรรมไทย ตอน ดนตรีและนาฏศิลป์ไทย. หน้า 58-62. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515.
- เฉลย ศุชะวณิช. ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย (ละคร). สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2538.
- ชลหมู่ ชลาณุเคราะห์. พระเจนดุริยางค์-ผู้วางรากฐานทางดนตรีสากลของไทย. ใน 110 ปี ศาสตราจารย์ พระเจนดุริยางค์ ผู้วางรากฐานดนตรีสากลของไทย. หน้า 88-93. กรุงเทพมหานคร: เอราวิณการพิมพ์, 2536.

- ชาติ เอี่ยมกระสินธุ์. สองศตวรรษแห่งกรุงสยาม. กรุงเทพมหานคร: ประพันธ์สำสัน, 2520.
- ชีวประวัติ ม.ร.ว.ประสิทธิ์ศักดิ์ สิงหรา. ใน อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ร.ว. ประสิทธิ์ศักดิ์ สิงหรา 10 พฤษภาคม 2515. หน้า 3. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2515.
- ชุบ ยุวนะวิษ. สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2537.
- ช่วย สุคนธ์มัต. สัมภาษณ์, 9 มกราคม 2538.
- คนตรี ตราโรมท. สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2538.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ความทรงจำ. พระนคร: ศิลปบรรณาการ, 2414.
- _____. ตำราพ่อน้ำ. พระนคร: โสภณพิพรรฒนาการ, 2466.
- ทรงศักดิ์ ปรากฏวัฒนากุล. การละครไทย. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์, 2535.
- ทรวง ปรากฏโพธิ์อ่อน. สัมภาษณ์. 1 มีนาคม 2538.
- ทวิ มุทธระโกษา. พระมหาธีรราชเจ้า. พระนคร: แพร่พิทยา, 2506.
- ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. รวมสารบทความ. กรุงเทพมหานคร: เลิฟแอนด์ลิบเพรส, 2536.
- ทำเนียบข้าราชการในกรมมหาดเล็กและกรมชั้น. หอนิทราวุธานุสรณ์. (อัดสำเนา).
- ทิพย์สุเนตร อนันบุตร. วรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523.
- ที่ระลึก...งานพระราชทานเพลิงศพ นายรงภัคดี (เจียร จารุจรณ) "ศิลปินแห่งชาติ"
พุทธศักราช 2529 สาขาศิลปการแสดง (นาฏศิลป์). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณครูมัลลีย์ (หมั่น) คงประภัสร์ 19 กุมภาพันธ์ 2515.
นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: จักรานุกูลการพิมพ์, 2515.
- ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก พลเรือเอก มหาเสวกเอก เจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล.เพื่อ พึ่งบุญ) 26 ธันวาคม 2510. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2510.
- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. เหตุใดข้าพเจ้าจึงชอบดนตรีไทย.
ใน เฉลิมพระเกียรติและรวมพระราชนิพนธ์ (พ.ศ. 2510-2520). หน้า 257-260.
กรุงเทพมหานคร: ธนาคารกรุงเทพ, 2521.
- ชนิต อยู่โพธิ์. โฉน. พระนคร: ศิวพร, 2511.
- _____. ตำนานโฉนหลวงและนามบรรดาศักดิ์โฉนหลวงในรัชกาลที่ 6. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2495.

- _____ . ศิลปะคอนราหรือคัมมือนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพมหานคร: ศิวพร, 2516.
- เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. หลวงไพบูลย์เสียด. ใน ประวัติดนตรีไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์. หน้า 108. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2513. (พิมพ์ในงานฌาปนกิจ นางราชทันฑพิทักษ์ 1 มิถุนายน 2513).
- บัว ศจีเสวี. พระมหากษัตริย์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล. ใน อนุสรณ์ 7 รอบ 24 ตุลาคม 2530. หน้า 301-306. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2530.
- _____ . มหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. มานวสาร 17 (พฤศจิกายน 2537): 12.
- ประกาศกรมมหาดเล็ก. ราชกิจจานุเบกษา (แผนกสามัญ) 34 (31 มีนาคม 2460): 3865.
- ประกาศกระทรวงธรรมการ เรื่อง โรงเรียนราษฎรซึ่งได้บอกความจำนงที่จะดำรงต่อไป. ราชกิจจานุเบกษา 35 (8 ธันวาคม 2461): 2223.
- ประกาศสภาจางวางกรมมหาดเล็ก, เรื่อง หนังสือตอบรับผู้บริจาคสิ่งของให้แก่โรงเรียน. ราชกิจจานุเบกษา 35 (15 มกราคม 2461): 2894.
- ประเพณีในราชสำนัก (บางเรื่อง). พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2514. (พิมพ์ในงาน พระราชทานเพลิงศพ พลตรี หม่อม ทวีวงศ์ถวัลย์ศักดิ์ (ม.ร.ว.เฉลิมลาภ ทวีวงศ์) 23 กุมภาพันธ์ 2514).
- ประยูท สิทธิพันธ์. พระมหาธีรราชเจ้า. กรุงเทพมหานคร: สยาม, 2515.
- ประวัติโรงเรียนราชวิทยาลัย. ม.ป.ท.: 2505. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ จอมพลเอก ม.ร.ว. บรรณศักดิ์ กฤดากร 8 มกราคม 2505).
- ประสูรี วัลลิภอดม. วรรณคดีสโมสร. สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2 (2524): 646-661.
- ปานี ไกรฤกษ์. มหรสพรัชกาลนี้. ดุสิตสมิต 1 (ธันวาคม - กุมภาพันธ์ 2461): 39.
- ปิ่น มาลากุล, ม.ล. การซ่อมรบเสือป่า พ.ศ. 2462 และพระราชวังสนามจันทร์. ใน เอกสารเสือป่า. หน้า 223-230. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513.
- _____ . งานละครของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้า แผ่นดินสยาม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- _____ . พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ม.ป.ป.
- _____ . โรงละครและการแสดงละคร. สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2 (2524): 543-561.

- _____ . สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2538.
- พระบรมราชานุสาวรีย์พระมหาสมเด็จพะมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2530.
- พระบรมราชโองวาทกับวชิราวุธวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยเกษม, 2519.
- พระราชดำรัส และพระบรมราชโองวาท ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2501. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์โท ม.จ.ศุขปรารถ ฌมสาสน์ 12 มกราคม 2501).
- พิทยลาภพฤฒิยากร, กรมหมื่น. เจ็ดรอบอายุกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2512.
- พูนพิศ อมาตยกุล. ดนตรีวิจิตร. ใน ความรู้เรื่องดนตรีไทยเพื่อความชื่นชม, หน้า 164-165. กรุงเทพมหานคร: สยามสมัย, 2529.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. กมฺมณเฑียรบาลว่าด้วยข้าราชการในพระราชสำนัก. พระนคร: โรงพิมพ์มหาดไทย กรมราชทัณฑ์, 2503. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงสรรพสารกิจ (เกล้า คชนันท์) 16 พฤษภาคม 2503).
- _____ . โคลนติดล้อ. ใน ประมวลบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. หน้า 68-69. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2494.
- _____ . ข้อรอบเสื่อป่า. (ลายพระราชหัตถ์) กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2532. (พิมพ์ในโอกาสบำเพ็ญกุศลน้อมเกล้าฯ อภิเสกถวายแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันพระบรมราชสมภพครบ 9 รอบ 1 มกราคม 2532).
- _____ . แบบสั่งสอนเสื่อป่าและลูกเสื่อ. หอวชิราวุธานุสรณ์. (อัตสำเนา).
- _____ . ประมวลบทพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ 6. พระนคร: ศิลปะบรรณาการ, 2513.
- _____ . ปลุกใจเสื่อป่า. พระนคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2506.
- _____ . "พระบรมราชโองวาทเรื่องมหาดเล็ก," เรื่องมหาดเล็ก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2517. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พันเอก นายวรการ วัณษา (บุญเกิด สุตันตานนท์) 4 พฤศจิกายน 2517).
- _____ . หนามยอกเอาหนามบ่ง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515.
- มนตรี ตราโมท. กรมมหรสพ. ใน อนุสรณ์งานฌาปนกิจ นายประวิทย์ บัณฑิตย์ 11 ธันวาคม 2522. หน้า 155. กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย, 2522.
- _____ . ประวัตินายอาคม สายาคม. ใน รวมงานนิพนธ์ของนายอาคม สายาคม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ กรมศิลปากร. หน้า 3-17. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2525. (พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นายอาคม สายาคม 9 ธันวาคม 2525).

- _____ . โรงเรียนพรานหลวง-โรงเรียนเก่าของข้าพเจ้า. มานวสาร 17 (ธันวาคม 2530): 66.
- _____ . ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย กองการสังคีต กรมศิลปากร. สัมภาษณ์, 7 กันยายน 2537.
- มหาเทพกษัตริย์สมุห, พระ (เนื่อง สาคริก). กำแพงวัฒนธรรม. มานวสาร 17 (สิงหาคม 2537): 54.
- _____ . ผู้รวบรวม. เสื่อบ่า. พระนคร: โรงพิมพ์พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2511. มัณฑนา โรมากุล. สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2538.
- ยูภาพร เจือจินดา. เสื่อบ่า : โครงสร้างขององค์กร และบทบาททางการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528. รามพ โทธิเวส. สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2538.
- เรณู จินเจริญ. สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2538.
- ลิขิต สารสนอง (ชีพ บุญนาค). สราญรมย์, พระราชวัง และพระราชอุทยาน. สารานุกรมในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2 (2524). วรชาติ มีชูบท. พระมณูนามตั้งโลกรู้จัก. โครงการค้นคว้าและรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับ วิชาวุฒวิद्याลัย. ม.ป.ท.: 2529 (อัดสำเนา).
- _____ . สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2538.
- วิจิตรวาทการ, หลวง. นาฏศิลป์. ใน นิพนธ์บางเรื่องของพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ. หน้า 70-106. พระนคร: กรมศิลปากร, 2505. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ 16 สิงหาคม 2505).
- วิเชียร กุลตันต์. ความรู้ทั่วไปในการดนตรีไทย. ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นายวิเชียร กุลตันต์ เป็นกรณีพิเศษ. หน้า 23-65. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ การพิมพ์, 2526.
- วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ. 60 ปี วิทยาลัยนาฏศิลป์ 17 พฤษภาคม 2537. กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง, 2537.
- วิมลวรรณ กาญจนผลิน. บทสัมภาษณ์คุณพ่อมนตรี ตรีโรต. ใน 60 ปี วิทยาลัยนาฏศิลป์ 17 พฤษภาคม 2537. หน้า 135-137. กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง, 2537.
- วิสุทธธรรมจารย์, พระครู. สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2537.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. แนวความคิดทางการศึกษาไทย. พระนคร: พันนี้พิมพ์บริษัท, 2526.

- ศิริ โปธิทอง. ราชสำนักพระมวงกุเกล้าฯ และขบวนการลูกเสือแห่งประเทศไทย.
กรุงเทพมหานคร: เทพพิทักษ์การพิมพ์, 2519.
- ศิลป์ากร, กรม. ที่ระลึกการเปิดโรงเรียนศิลป์ากร แผนกนาฏดุริยางค์ วันพุธที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2481. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2481.
- ศิวะ รัชิต. เรื่องของเด็กชายบุญเอื้อ. ใน 84 ปี ครูเอื้อ สุนทรสนาน, หน้า 26-27.
กรุงเทพมหานคร: เจ ฟิล์ม โปรดิวเซอร์, 2536.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 100 ปี กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2535. (พิมพ์เป็นที่ระลึกวันคล้ายวันสถาปนาครบรอบ 100 ปี กระทรวงศึกษาธิการ 1 เมษายน พ.ศ. 2535).
- _____. ศิลปศึกษา วิชาสังคมไทย 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2526.
- สมคิด โชติภวณิชย์. หนทางข้างหน้าของกรมศิลป์ากร. มติชนรายวัน (27 มีนาคม 2538): 29.
- สมศรี สุขุมลันท์. พ่อ พระยาอนุমানราชชน. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2531.
- สามัญศึกษา, กรม. มหาดุริยางค์ไทย ดนตรีไทยมัธยมศึกษา ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2536.
- สิริชัยชาญ พักจำรูญ, ผู้อำนวยการกองศิลปศึกษา กรมศิลป์ากร. สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2538.
สำนักราชเลขาธิการ แห่งที่ 314 พระราชดำริตอบคำกราบบังคมทูลพระกรุณาถวายเสื่ออาจารย์ของโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ (27 ธันวาคม 2456).
- สุกรี เจริญสุข. เพลงชาติ. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, 2532.
- สุดใจ ทศพร. ดนตรีศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กรุงธน, 2516.
- สุนทรพิพิธ, พระยา. พระมหากษัตริย์คุณแห่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2514.
- _____. ละครพูด. หนังสือพิมพ์ตำรวจรายบักย์ (1 ธันวาคม 2500): 9-13.
- สุวรรณีย์ ชลานุเคราะห์. ชีวิตเดินกินรำกิน. ใน ศิลปละคอนรำหรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย,
หน้า 140. กรุงเทพมหานคร: ศิวพร, 2516.
- สุวัฒน์ วรดิลก. ชีวิตและงานของคุณเอื้อ สุนทรสนาน. ใน 84 ปี ครูเอื้อ สุนทรสนาน,
หน้า 12-25. กรุงเทพมหานคร: เจ ฟิล์ม โปรดิวเซอร์, 2536.
- หวนจิราวุธานุสรณ์. ร่างพระราชบัญญัติถึงพระยาวิสุทธีสุริยศักดิ์ ลงวันที่ 1 กรกฎาคม
ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2454).
- ใหญ่ ฌายน. คุณครูเอื้อ สุนทรสนาน ที่ข้าพเจ้ารู้จัก. ใน 84 ปี ครูเอื้อ สุนทรสนาน,
หน้า 30-41. กรุงเทพมหานคร: เจ ฟิล์ม โปรดิวเซอร์, 2536.

- อธิบดีคนแรกของกรมศิลปากร พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ. กรุงเทพมหานคร: จงเจริญ
การพิมพ์, 2535.
- อนุสรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพ หลวงยงเยี่ยงครุ (จิ๋ว รามัญ) 14 ธันวาคม 2518.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2518.
- อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงเทศ ญาณานุรักษ์ 25 กุมภาพันธ์ 2511. พระนคร:
โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด กรมประชาสงเคราะห์, 2511.
- อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยานุฎาณุกัญ (ทองดี สุวรรณารต) 9 เมษายน 2479.
พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2479.
- อนุสรณ์ "ศุภรทัศน์" จมื่นมานิตยัณเรศ. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2511.
อภัย จันทวิมล. เสือป่าและการซ่อมรบ. สารานุกรมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
2 (2524): 852-878.
- อมรครุณารักษ์, จมื่น (แจ่ม สุนทรเวช). ดุสิตธานีเมืองประชาธิปไตยของพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513.
- นตถิ โสเก อนันท์โรต คนไม่ถูกกินหาไม่มีในโลก. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา,
2511.
- พระบรมราชบายทางการเมือง. พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2519.
- พระปรีชาสามารถของ ร.6 เป็นเรื่องน่ามหัศจรรย์. มานวสาร 3 (พฤศจิกายน
2523): 14-15.
- พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม 4.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507.
- พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม 7.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511.
- พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม 8.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513.
- พระอัศวร ๒๕, กรม. สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
1 (2523): 426.
- มหาตมะลีกันทำเนียบ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517.
- มหรสพ, กรม. สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
1 (2523): 480.

- _____ . โรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์. สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2 (2524): 526-535.
- _____ . โรงเรียนพรานหลวง กรมมหรสพ. สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2 (2524): 533-535.
- _____ . เสื่อป่าและลูกเสื่อในประวัติศาสตร์ เล่ม 1. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514. อมรตฤณารักษ์, จมื่น และนางอมรตฤณารักษ์. เครื่องแบบเสื่อป่า. สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 1 (2523): 11-14.
- อาจารย์มนตรี ตราโมท กับการดนตรี. ใน ที่ระลึกพิธีเปิดห้องสมุดดนตรี "ทูลกระหม่อมสิรินธร" 3 มิถุนายน 2537. หน้า 143-149. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2537.
- อุดม ชีรานนท์. สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2538.

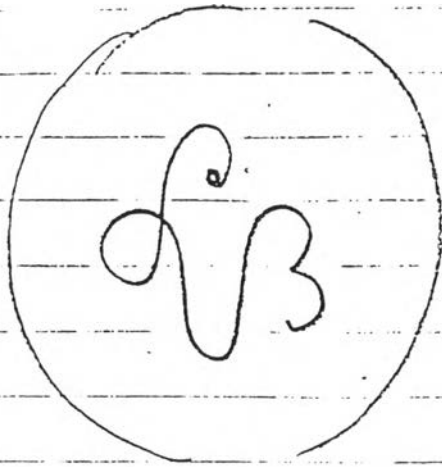
ภาษาอังกฤษ

Walter F. Vella, Vajravudh of Thailand : Traditional Monarch and Modern Nationalist. Bangkok: Thailand Information Center.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ลายพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทำเนียบข้าราชการในกรมมหาดเล็กและกรมจีน

ทำเสียงบที่จบการ.

ไม่ครบขนาดแล้วอีกครึ่ง

นางสมทรงชีพ

นางขัติยภรรยา (ภ.)

พระพิทักษ์หมื่นท้าว	ขัติยภรรยา	
หลวงสุนทรหมื่นท้าว	} นายเวร	
หลวงไพจิตรหมื่นท้าว		
ท้าวสมพรหมื่นท้าว		
ท้าวสมรรถหมื่นท้าว		
หมื่นพรหมท้าว	} สังกัด	
หมื่นนพท้าว		
หมื่นศุภท้าว		
หมื่นเดชาติท้าว		

นางขัติยภรรยา (ภ.)

หลวงพิทักษ์หมื่นท้าว ขัติยภรรยา
 ท้าวสมพรหมื่นท้าว ขัติยภรรยา

นางขัติยภรรยา (ภ.)

พระเทพสมมติ	สมมติภรรยา	
หลวงพิทักษ์หมื่นท้าว	(ภ.) ขัติยภรรยา	
ท้าวสมพรท้าว	} (ภ.) นายเวร	
ท้าวสมสิทธิท้าว		
ท้าวสมรรถท้าว	(ภ.) หมื่นท้าว	

นางขัติยภรรยา (ภ.)

พระเทพสมมติ	สมมติภรรยา	
หลวงพิทักษ์หมื่นท้าว	} นายเวร	
หลวงสมพรหมื่นท้าว		
ท้าวสมพรท้าว		
ท้าวสมสิทธิท้าว		
หลวงสมรรถท้าว		
หลวงสมพรท้าว		
ท้าวสมพรท้าว		

ตำแหน่งคุณและหน้าที่ (ปี ๒๕๒๖)

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

ตำแหน่งพนักงาน

คุณอำนวย

คุณอำนวย

ตำแหน่งอื่น (ปี ๒๕๒๖)

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

คุณอำนวย

ของทำใหม่

คุณอำนวย

คุณอำนวย } (ปี ๒๕๒๖)

คุณอำนวย

คุณอำนวย

ภาคผนวก ข

หนังสือของเจ้าพระยารามราชนพถึงเจ้าพระยามหิธร
เรื่อง ขอให้โอนโรงเรียนพรานหลวงไปสังกัดอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ

กรมราชเลขาธิการ
วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๖๕

รพท ๔๖๗
กรมบัญชาการ กลาง มหาด เล็ก

ที่ ๒๕๕
๒๕๕๗

ณ พระราชวัง สรรพรมย์

ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

แผนกโรงเรียนฯ

วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.รพท ๔๖๗

เรียน มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ
หนังสือกรมราชเลขาธิการที่ ๖๕/๒๖๕ ลงวันที่ ๒๕ เดือน
นี้ว่า ไลทรวงพระราชดำริให้โอนโรงเรียนมหาดเล็กหลวงกรุง เทพ
กับโรงเรียนราชวิทยาลัยไปสังกัดอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ และ
ได้โปรดให้เสนาบดีกระทรวงมหาดเล็กนั้นทำความเห็นในลักษณะการ
ที่จะจัดทอไปรายงานขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย จึงให้กรมบัญชาการ กลาง
มหาดเล็กคิดทอกับกระทรวงศึกษาธิการให้สำเนาความพระราชม
สั่ง ความละเอียดแจ้งอยู่แล้วนั้น

เรื่อง กรมบัญชาการ กลางมหาดเล็กรักโลกคำ เป็ร การทาม
กระแสพระราชมดำริให้สำเนา ทอไปดังพระราชมสั่ง แลขอ
แจ้งเพื่อเรียนพระราชมปฏิบัติว่า โรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์
นวม ๔ โรงเรียน คือ ๑. โรงเรียนมหาดเล็กหลวงกรุง เทพ ๒.
๒. โรงเรียนราชวิทยาลัย ๓. โรงเรียนมหาดเล็กหลวง เชียงใหม่
๔. โรงเรียนพรานหลวง เมื่อไลทรวงพระราชดำริ เห็นสมควรให้
โอนโรงเรียนมหาดเล็กหลวงกรุง เทพ ๑. กับโรงเรียนราชวิทยา
ลัยไปสังกัดอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ก็เป็นการสมควรที่จะ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โอนโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เชียง
ใหม่กับโรงเรียนพรานหลวง รวมทั้งหมดโรงเรียนในพระบรม
ราชูปถัมภ์ไปสังกัดอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ เสียเลยทุกอัน
ควรมีการแล้วแต่จะโปรด

เจ้าพระยา สรรพรมย์

จางวางเอก
ผู้สำเร็จราชการมหาดเล็ก

ท. พ.
ท. ๑. ๗

ภาคผนวก ค

ลายพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระบรมราชโองการโปรดฯ ให้ยุบเลิกโรงเรียนพรานหลวง

ภาคผนวก ง

ภาพถ่าย

พระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉลองพระองค์ในชุด
"นายมันปิ่นยาว" จากละครเรื่อง "พระร่วง"

พระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทับบนพระเก้าอี้ผ้าใบ มีเลื้อป่า และนักเรียนเลื้อป่านั่งเฝ้าอยู่ที่คันทนาเบื้องหลังพระเก้าอี้ (ตำบลบ้านไร่ จังหวัดราชบุรี)

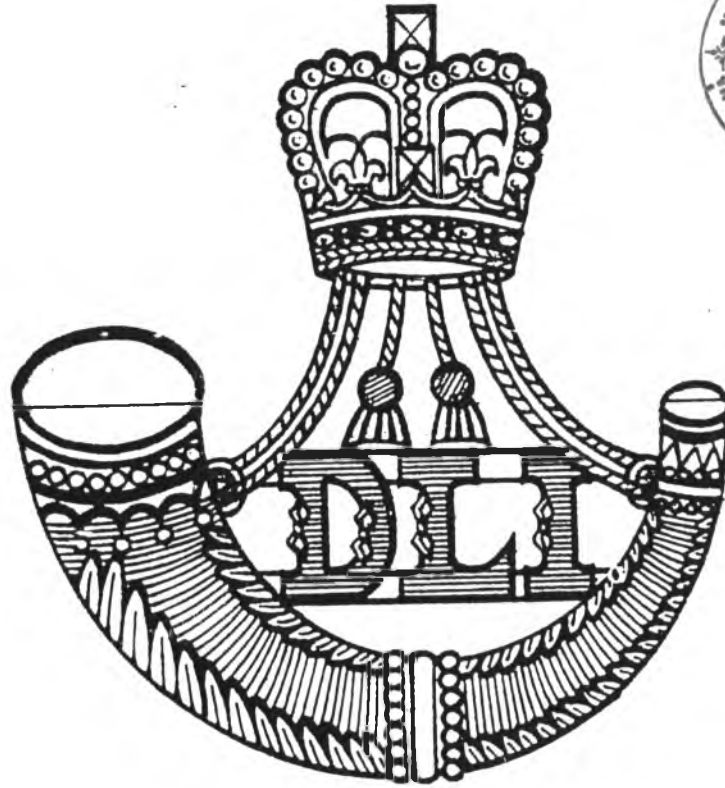

กรมโรงเรียน

สำหรับตำแหน่งกรมโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์

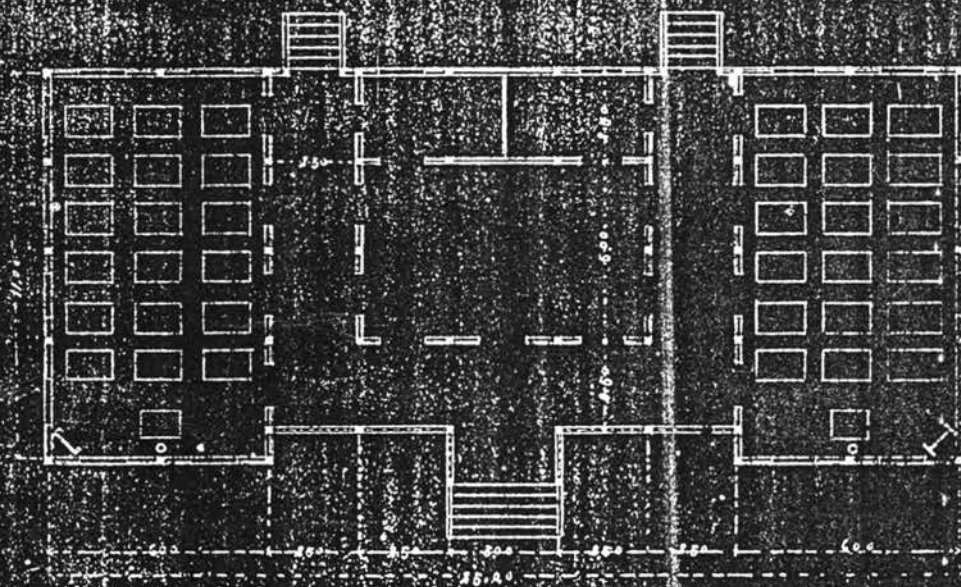
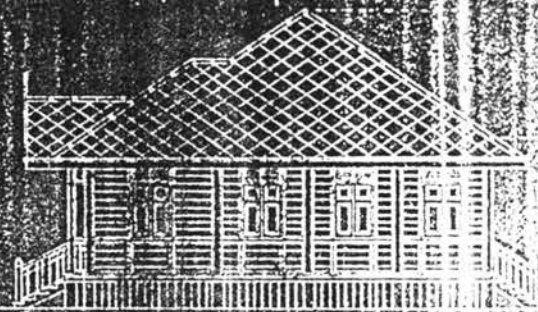
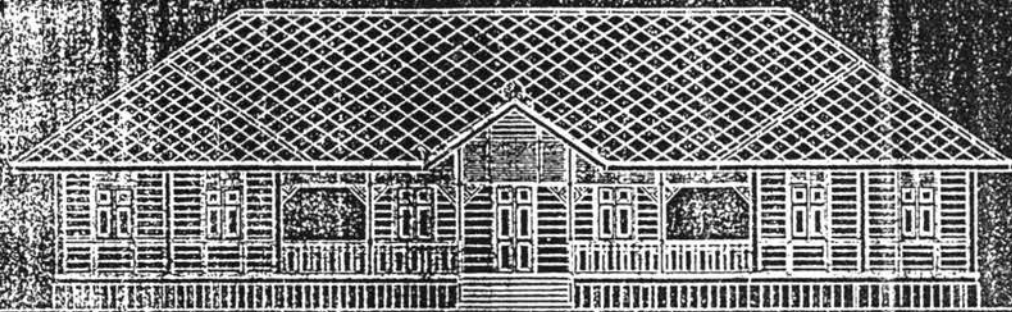

ภาพ เครื่องแต่งกายนักเรียนทหารกระบี่
(นายรังกาที่ (เจียร จารุจรณ) ถ่ายเมื่ออายุ 17 ปี (คนนั่ง)
ขณะเข้าเรียนเป็นนักเรียน "ทหารกระบี่")

แตรงอน

เป็นเครื่องหมายของกรมทหารราบเบาเดอรัม

แบบแปลนอาคารโรงเรียนมัธยม (Secondary School Building Plan) โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย (Suan Kulab Wittaya School) กรุงเทพมหานคร (Bangkok)

กรมศิลปากร (Department of Fine Arts)

กรมช่างศิลปกรรม (Department of Fine Arts and Crafts)

พระราชลัญจกร รูปพระคเณศร์

คำว่า คเณศร์ ปรากฏหลักฐานจากเอกสารกองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร แฟ้ม
ข. ๑๐/๑๐ ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงแก้ไขตัวสะกดคล้ายพระราชหัตถ์ดังนี้

ได้ตรวจเห็นว่าอยู่ ของทุกตัว ๑ แก้วในสำรับตัว
สกด คือ "ขเนศร์" แก้วใน "คเนศร์"

ภาคผนวก จ

บทสัมภาษณ์นักเรียนโรงเรียนพรานหลวง

บทสัมภาษณ์

นาย ชูบ ยูณะวิช และ ม.ร.ว. วิทยานนท์ วัชรวิงศ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ 1. นายชูบ ยูณะวิช อดีตนักเรียนโรงเรียนพรานหลวง
ปัจจุบันอายุ 87 ปี
2. ม.ร.ว. วิทยานนท์ วัชรวิงศ์ อดีตนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวง

ผู้สัมภาษณ์ ศุภชัย จันทรสุวรรณ

วันที่สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2537

สถานที่ โรงแรมรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

ผู้สัมภาษณ์: นักเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์สมัยรัชกาลที่ 6 ถือว่าเป็นผู้ใกล้ชิด
พระมหากษัตริย์ใช่หรือไม่

ชูบ: ประกติจะใกล้ชิดที่สุด เวลาซ้อมรบ ท่านจะโปรดที่สุด

ผู้สัมภาษณ์: ทำไมท่านโปรดการซ้อมรบ

ม.ร.ว. วิทยานนท์: รัชกาลที่ 6 ท่านเคยเห็นว่า ทางใต้ของอังกฤษ เขาห้ามไม่ให้มีทหาร มี
แต่กองเสือป่า ท่านจึงนำแบบอย่างเสือป่ามาฝึกและให้ซ้อมที่บ้านโป่ง มี
ซ้อมรบย่อยกับซ้อมรบใหญ่ เป็นที่สนุกสนาน เพราะมีการสมมติเป็นฝ่ายขาว
ฝ่ายแดง ส่วนมากซ้อมรบตอนกลางคืน พอใกล้สว่างก็เลิก

ผู้สัมภาษณ์: เสือป่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับกรมมหรสพอย่างไร

ชูบ: คือ นักเรียนพรานที่เป็นเสือป่า เป็นพวกที่สังกัดกับกรมมหรสพ นักเรียน
พวกนี้พอเริ่มเรียนก็ได้เบี้ยเลี้ยง ใต้อาหารกิน 3 มื้อ

ผู้สัมภาษณ์: คุณลุงได้เบี้ยเลี้ยงด้วยหรือไม่

ชูบ: ตอนนั้นเต็นท์ทำกราวนอก กราวใน ใต้แล้ว ใต้เงินเดือน 6 บาท

ผู้สัมภาษณ์: พอเรียนจบหลักสูตรของโรงเรียนแล้วไปไหน

ชูบ: อยู่ในกรมมหรสพ และต้องเป็นเสือป่าด้วย

ม.ร.ว. วิทยานนท์: คือ ใต้ทั้ง 2 อย่าง จับปืนก็ได้ เล่นธนูก็ได้

- ชบุ: ท่านโปรดอย่างหนึ่ง คือ ฟุตบอล สมัยนั้นพรานหลวงขึ้นชื่อว่าเก่งที่สุด
เตะกับใครชนะทั้งนั้น ขนาดนักเรียนนายเรือยังแพ้
- ผู้สัมภาษณ์: ตอนตั้งโรงเรียนพรานหลวง รัชกาลที่ 6 ทรงมีพระราชดำริอย่างไร
- ชบุ: จะฟื้นฟูเรื่องศิลปะของไทย คือ โขน เป็นที่ออกหน้าออกตา แจกบ้านแจกเมือง
มาก็ให้ดูโขน ท่านถือว่าโขนสำคัญมาก ละครั้นนั้นเล่นง่าย ๆ มีเล่นทั่วไป
ตามโรงริมถนนหนทาง แต่โขนต้องมีคนพากย์ แต่ก่อนไม่มีไมโครโฟน ู้
เสียงแท้ ๆ พากย์โขน ต้องเสียงดัง
- ผู้สัมภาษณ์: โขนวังสวนกุหลาบเล่า
- ชบุ: วังสวนกุหลาบนั้นไม่ช้โขน เป็นละครของกรมหลวงนครราชสีมา
ทูลกระหม่อมอัยฉาดค์ท่านเป็นทหารเสือ พวกมหาดเล็กในวังของท่านเป็น
ทหารทั้งนั้นเลย แต่ซัดผิดกัน
- ผู้สัมภาษณ์: โขนของรัชกาลที่ 6 คือ โขนพรานหลวง แต่ก่อนจะมาเป็นพรานหลวง ชื่อ
โรงเรียนทหารกระบี่ไช้ไหม
- ชบุ: ยังไม่โรงเรียน เป็นทหารกระบี่ก่อน
- ผู้สัมภาษณ์: ทำไมเรียกว่าทหารกระบี่
- ชบุ: คือ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าพระองค์เหมือนกับพระราม แล้วทหารพระรามก็คือ
ทหารกระบี่ ทหารลิง
- ผู้สัมภาษณ์: เป็นชื่อของลิง
- ชบุ: เป็นพลของพระราม ไม้ช้ว่าเป็นลิงทั่วไป
- ผู้สัมภาษณ์: ตอนเป็นทหารกระบี่ เขาฝึกอะไร
- ชบุ: ฝึกโขน แล้วเรียนหนังสือด้วย เป็นเสือป่าด้วย
- ผู้สัมภาษณ์: คุณลุงรู้จักอาจารย์มนตรีไหม
- ชบุ: อาจารย์มนตรีเขาเป็นปีพาทย์มาก่อนแล้ว จึงมาเข้าเรียน
- ผู้สัมภาษณ์: สมัยนั้นเขาเรียนดนตรีไทยกันอย่างไร
- ชบุ: พวกปีพาทย์นี้เขาหัดดนตรีฝรั่งไม่ได้ เพราะหัดทฤษฎีให้อ่านโน้ต ถ้ามาตีฆ้อง
ตีไม่ถูก ผิดลูกหมด เรียนดนตรีไทยต้องอาศัยความจำ
- ผู้สัมภาษณ์: ก่อนที่คุณลุงมาเรียนที่โรงเรียนพรานหลวง เคยเรียนที่ใดมาก่อน
- ชบุ: เป็นนักเรียนวัดระฆัง

- ผู้สัมภาษณ์:** เรียนอะไรที่วัดระฆัง
- ชูป:** เป็นนักเรียนสามัญจากกระทรวงศึกษา ก่อน มีประถมหนึ่ง สอง สาม แล้วมาต่อมัธยม อ่านหนังสือของกรมพระยาดำรง แบบเรียนเร็วเล่มหนึ่ง ไวยากรณ์
- ผู้สัมภาษณ์:** มาเรียนที่พรานหลวง จำเลขประจำตัวของคุณลุงได้ไหม
- ชูป:** เลขประจำตัว 360
- ผู้สัมภาษณ์:** เรียนวิชาสามัญกับครูท่านใดบ้าง
- ชูป:** มีครูจากหลาย ๆ ที่ ที่มหาดเล็กลองราชวิทยาลัย
- ผู้สัมภาษณ์:** ได้เรียนร่วมกับครูท่านใดบ้าง
- ชูป:** ครูจรมหิหลวงรามภรตศาสตร์ ครูสอนแต่ละอย่างกัน หัตถ์ หัตถ์อักษร หัตถ์พระ หัตถ์นาง แต่หัตถ์ลึงกับอักษรมีมาก พวกนี้ต้องใช้ตัวมากเพราะ เป็นเสนา แต่หัตถ์นางมีไม่กี่คน
- ผู้สัมภาษณ์:** ตอนนั้นใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาใช่ไหม
- ชูป:** ก่อนมีหลักสูตรของกระทรวง ในหลวงท่านตั้งหลักสูตรให้
- ผู้สัมภาษณ์:** คุณลุง เคยได้ออกแสดงงานอะไร
- ชูป:** พวกโรงเรียนก็มีแต่งานราชการเท่านั้น จะไปหากินข้างนอกไม่มี มีแต่เล่นรับแขกของพระเจ้าอยู่หัว แขกของรัฐบาลไม่มี เพราะรัฐบาลก็อยู่ในหลวง เล่นที่โรงเรียนหลวงสวนมิสกวัน แต่เล่นหลังจากดินเนอร์แล้ว เล่นประมาณ 2 ยาม ไม่มีเล่นหัวค่ำ หลังจากเลี้ยงอาหารแล้วถึงจะได้ดูเรียนหรือละคร บางทีมีเรือเประของสามเหล่าคือ กรมมหรสพ ทหารเรือ ทหารบก จะเล็กราวๆ ตีสีกรรณา เล่าถึงชีวิตในโรงเรียนสมัยนั้น
- ผู้สัมภาษณ์:**
- ชูป:** พวกมาเรียนโรงเรียน ส่วนมากไม่ใช้ลูกขุนนางผู้ใหญ่ จะเป็นลูกของพรรคพวกญาติพี่น้องชักชวนกันมาเรียน การเรียนไม่ได้หนักหนา เอาโรงเรียนเป็นพื้นจบแล้วเงินเดือนหนึ่งชั่ง แต่ตอนเป็นนักเรียนก็มีเงินเดือน ผมเรียนได้เงินเดือนขึ้นเรื่อย ๆ ถึง 12 บาท กินข้าวหลวง เครื่องแต่งตัวไม่ต้องซื้อปีหนึ่งให้กางเกง 2 ตัว เสื้อ 2 ตัว ในหลวงท่านเลี้ยงพวกเราอย่างลูกหลาน ใกล้เคียง ๆ วันพระราชสมภพจะมีงานชุมนุม เล่นกีฬา พวกเราก็ไปดูฟุตบอล

- ผู้สัมภาษณ์: หลังจากรัชกาลที่ 6 สวรรคตแล้ว สภาพโรงเรียนเป็นอย่างไร
- ชูป: โรงเรียนก็ยุบไปทันทีเลย เพราะใช้เงินส่วนพระองค์ ไม่มีงบประมาณแผ่นดิน ใคร ๆ ว่าท่านใช้เงินเปลือง แต่ไม่มีใครรู้ว่า ท่านใช้เงินส่วนพระองค์
- ผู้สัมภาษณ์: ตอนโรงเรียนยุบ คุณลุงเรียนจบหรือยัง
- ชูป: ยังไม่จบ ท่านก็สวรรคต
- ผู้สัมภาษณ์: แล้วคุณลุงออกจากโรงเรียนไปอยู่ไหน
- ชูป: โรงเรียนยุบ กำลังอายุ 19 ก็ออกไปช่วยเขาค้าขายอยู่พัทธาราม พออยู่ได้ปีหนึ่งก็เกณฑ์ทหาร แต่สมัครเป็นทหารเรือ ชีวิตจึงเปลี่ยนไป

บทสัมภาษณ์
นายมนตรี ตราโหมท

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายมนตรี ตราโหมท อดีตนักเรียนโรงเรียนพรานหลวง ปัจจุบันอายุ 94 ปี
ดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย กองการสังคีต กรมศิลปากร

ผู้สัมภาษณ์ ศุภชัย จันทร์สุวรรณ

วันที่สัมภาษณ์ 7 กันยายน 2537

สถานที่ บ้านนายมนตรี ตราโหมท

ผู้สัมภาษณ์: พ่อ* เป็นนักเรียนพรานหลวงใช่ไหม

อาจารย์มนตรี: ใช่ มาเรียนที่โรงเรียนพรานหลวง

ผู้สัมภาษณ์: เรียนดนตรีอย่างเดียว หรือรวมทั้งฆ้องด้วย

อาจารย์มนตรี: เรียนดนตรี ฆ้องไม่ได้เรียน

ผู้สัมภาษณ์: อย่างนั้น คนที่เรียนอะไรก็เรียนอย่างเดียว เรียนดนตรีไทยอย่างเดียวหรือ

อาจารย์มนตรี: ใช่ เรียนดนตรีไทยอย่างเดียว

ผู้สัมภาษณ์: การเรียนวิชาสามัญ เรียนรวมกันหรือแยกกันเรียน

อาจารย์มนตรี: วิชาสามัญเรียนรวมกัน จะเรียนในช่วงเช้า พอตอนบ่ายจะแยกกันไปเรียนวิชาศิลปะตามกรม กอง ต่าง ๆ

ผู้สัมภาษณ์: ตารางเรียน เรียนเหมือนกันทุกวันหรือเปล่า

อาจารย์มนตรี: บางทีก็เรียนวิชาสามัญเต็มวัน บางทีก็เรียนวิชาศิลปะเต็มวัน เช่น เรียนวิชาสามัญ 3 วัน เรียนวิชาศิลปะ 2 วัน ก็มีบ้าง แล้วแต่ครูจะเปลี่ยนตารางสอนตามความสะดวก

* ผู้สัมภาษณ์ใช้สรรพนามเรียก อาจารย์มนตรี ตราโหมท ว่า "พ่อ"

- ผู้สัมภาษณ์:** การเปลี่ยนตารางขึ้นกับอาจารย์ใหญ่หรือ
- อาจารย์มนตรี:** ใช่ พระนนทพรคพลานุศิษย์ หรือครูช้วน
- ผู้สัมภาษณ์:** ท่านมาจากไหน
- อาจารย์มนตรี:** มาจากโรงเรียนมหาดเล็กหลวง รัชกาลที่ 6 ท่านตั้งใจจะให้ เป็นโรงเรียน
แปด เครือเดียวกันหมด คือ มหาดเล็กหลวงราชวิทยาลัย ที่ทำงานเมืองนนท์
นั่นแหละ โรงเรียนราชวิทยาลัย พอสิ้นรัชกาลก็กลายเป็นที่ทำงานหมด
- ผู้สัมภาษณ์:** แล้วโรงเรียนพรานหลวง
- อาจารย์มนตรี:** รื้อทิ้งไปหมดแล้ว
- ผู้สัมภาษณ์:** โรงเรียนพรานหลวงอยู่ที่ไหน
- อาจารย์มนตรี:** อยู่ใกล้โรงเรียนหลวง สวมสิสกวัน ด้านถนนพิษณุโลก ตัดกับถนนราชดำเนิน
- ผู้สัมภาษณ์:** คุณลุงขบบอกว่า ครูผู้สอนมาจากหลาย ๆ ที่ บางทีก็สอนที่มหาดเล็กหลวง บางที
ก็สอนที่ราชวิทยาลัย
- อาจารย์มนตรี:** เพราะเป็นโรงเรียนเครือเดียวกัน มีพระราชประสงค์เช่นนั้น จึงมีการยืมครู
ไปสอนกันได้
- ผู้สัมภาษณ์:** พอครูช้วนมาเป็นอาจารย์ใหญ่ ท่านต้องมาคิดหรือเปล่าว่าต้องสอนอะไร วิชา
หลักสูตรอะไร
- อาจารย์มนตรี:** ไม่ต้องคิด เพราะมีหลักสูตรของกระทรวงอยู่แล้ว
- ผู้สัมภาษณ์:** แล้วหลักสูตรการเรียนวิชาเรียน ดนตรี เป็นอย่างไร
- อาจารย์มนตรี:** แล้วแต่ครูจะสอนอะไรให้ วิชาวิธีสอนแบบที่เคยเรียนกันมากับครูนั้นแหละ
- ผู้สัมภาษณ์:** เป็นหลักสูตร เลยหรือ
- อาจารย์มนตรี:** เป็นหลักสูตร แต่ไม่มีใครสร้างหลักสูตร ครูเหล่านั้นคิดกันเอาเอง แล้วแต่ใคร
จะสอนแก่ไหนก็ต่อกันเอาเอง
- ผู้สัมภาษณ์:** พ่อก้าวไว้นั้นหนังสือมานวนสาร มีพูดถึงชื่อครูหลายท่าน ครูเหล่านั้นสอนอะไรบ้าง
- อาจารย์มนตรี:** สอนวิชาสามัญในโรงเรียน
- ผู้สัมภาษณ์:** พ่อเรียนวิชาสามัญจากครูเหล่านั้นหมดเลยหรือ
- อาจารย์มนตรี:** เรียนทุกวิชาเหมือนนักเรียนธรรมดา
- ผู้สัมภาษณ์:** แล้วใครเป็นผู้สอนวรรณคดี
- อาจารย์มนตรี:** ครูพวกนี้แหละ

- ผู้สัมภาษณ์:** วิชาสามัญที่สอนมีวิชาอะไรบ้าง
- อาจารย์มนตรี:** มีภาษาไทย คำนวณ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติศึกษา พละ
- ผู้สัมภาษณ์:** เมื่อเวลาเรียนชั้นจะเอาวิชาศิลปะมารวมคะแนกับวิชาสามัญด้วยหรือเปล่า
- อาจารย์มนตรี:** รวมกัน
- ผู้สัมภาษณ์:** นอกจากเรียนวิชาเหล่านี้แล้ว ต้องเรียนวิชาทหารด้วยหรือเปล่า
- อาจารย์มนตรี:** เรียนด้วย ฝึกเสียป่า
- ผู้สัมภาษณ์:** ฝึกทุกวันหรือเปล่า
- อาจารย์มนตรี:** ไม่ทุกวัน อดมากจะเป็นวันเสาร์ตอนบ่ายบางครั้ง มีการฝึกตั้งแต่ตีห้า มาเลิกตอนเช้า รับประทานอาหาร
- ผู้สัมภาษณ์:** เครื่องหมายมงกุฎตรงอนติดหมวกของนักเรียนหมายถึงอะไร
- อาจารย์มนตรี:** มงกุฎ คงจะหมายถึงพระเจ้าอยู่หัว ตรงอน หมายถึง หน่วยสื่อสารส่งสัญญาณ
- ผู้สัมภาษณ์:** แล้วเลขแปดหมายถึงอะไร
- อาจารย์มนตรี:** เลขแปด คือ กรมเสื่อป่าพรานหลวงมีหลายกองพัน แยกเป็นกองร้อยที่หนึ่ง กองร้อยที่สอง ส่วนนักเรียนพรานหลวงเป็นเสื่อป่ากองร้อยที่แปดเลยได้เลขแปด
- ผู้สัมภาษณ์:** ทุกคนต้องเป็นเสื่อป่าหมดเลยหรือ
- อาจารย์มนตรี:** ข้าราชการกรมมหรสพและนักเรียนพรานหลวงต้องเป็นเสื่อป่าทุกคน
- ผู้สัมภาษณ์:** ชีวิตนักเรียนประจำหลังเลิกเรียนเป็นอย่างไร
- อาจารย์มนตรี:** ตอนค่ำมีการประชุม อบรม สวดมนต์
- ผู้สัมภาษณ์:** พ่อเป็นนักเรียนประจำ พักด้วยกันอย่างไร
- อาจารย์มนตรี:** อยู่เป็นคณะ จริง ๆ อยู่คณะประสาธต์ แต่ในทะเลเป็นชื่ออยู่คณะพิเศษ มานอนตรงห้องมุมเชิงสะพานวิสุกรรมนิรมาน
- ผู้สัมภาษณ์:** หลังคุรุสภา
- อาจารย์มนตรี:** รัช รอย ๆ นั้นเป็นเรือนแถวหมด ติดกำแพง เรือนแถวหันหน้าเข้าหากัน ด้านนอกเป็นลูกทรงเหล็ก แบ่งเป็นหลัง ๆ หน้าต่างก็มีลูกทรงเหล็ก
- ผู้สัมภาษณ์:** คณะหนึ่งมีนักเรียนประมาณเท่าไร
- อาจารย์มนตรี:** ประมาณ 20, 30 คน
- ผู้สัมภาษณ์:** ทำไมไม่ต้องแบ่งเป็นคณะ
- อาจารย์มนตรี:** เพื่อการปกครอง ครูคณะไหนอยู่ประจำคณะนั้น

- ผู้สัมภาษณ์: ได้มีโอกาสฝึกปีพาทย์ในเวลาว่างหรือไม่
- อาจารย์มนตรี: วงปีพาทย์อยู่ในวังจันทร์ เราเข้าไปเล่นได้
- ผู้สัมภาษณ์: เท่ากับได้เรียนฝึกจากของจริง
- อาจารย์มนตรี: ใช่
- ผู้สัมภาษณ์: เวลาซ้อมโจน ต้องไปบรรเลงปีพาทย์ให้เขาไหม
- อาจารย์มนตรี: บรรเลงเฉพาะเวลาซ้อมใหญ่ ถ้าฝึกปรกติเขาซ้อมกันปากเปล่า ใช่ไม่เคยจะ
จ้วงหะกัน
- ผู้สัมภาษณ์: นักเรียนเข้าเรียนได้อายุเท่าไร
- อาจารย์มนตรี: ไม่เห็นกำหนด ก็เป็นเด็กรุ่น ๆ ที่จะเรียนมัธยม
- ผู้สัมภาษณ์: แล้วพ่อเรียนตั้งแต่อายุเท่าไร
- อาจารย์มนตรี: ประมาณ 17 ปี
- ผู้สัมภาษณ์: พ่อจบจากโรงเรียนอื่นมาแล้วใช่ไหม
- อาจารย์มนตรี: ใช่ จบมาจากที่อื่น จบ ม.3 แต่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพรานหลวงชั้นหกเลย
- ผู้สัมภาษณ์: คุณลุงซุบเล่าให้ฟังว่า พ่อเป็นคนตรีมาจากที่อื่นแล้ว จึงมาเข้าเรียน
- อาจารย์มนตรี: ใช่ จึงได้เข้าเรียนชั้นหก
- ผู้สัมภาษณ์: มีเงินเดือนไหม
- อาจารย์มนตรี: มี ได้เงินเดือน 8 บาท คนอื่นในชั้นแรกเข้าไปจะได้ 4 หรือ 6 บาท
- ผู้สัมภาษณ์: ครูเอื้อ สุนทรสนาน เป็นนักเรียนพรานหลวงรุ่นไหน
- อาจารย์มนตรี: เอื้อเป็นรุ่นหลัง จวนจะสิ้นรัชกาลแล้ว
- ผู้สัมภาษณ์: มีใครบ้างที่เรียนพรานหลวงแล้วไม่ได้เป็นศิลปินตามที่เรียนมา
- อาจารย์มนตรี: มี เพ็ญ บัญญาพล เรียนโจนแล้วไปพากย์หนังอินเดีย คลุ่ม วัชรโรบล เรียน
โจนช่วงสั้น ๆ แล้วออกไปเรียนต่อที่อื่น เป็นอาจารย์สอนหนังสือ
- ผู้สัมภาษณ์: มีนักเรียนอื่นที่ไม่ใช่พรานหลวง แต่มาเล่นโจนด้วยบ้างไหม
- อาจารย์มนตรี: มี ขอตัวมาซ้อม
- ผู้สัมภาษณ์: ให้เล่นเป็นตัวอะไร
- อาจารย์มนตรี: เป็นเขนยักษ์ เขนลิง

- ผู้สัมภาษณ์:** ผู้เป็นโรชนหรือดนตรีต้องขึ้นอยู่กับกรรมพรสพ จะรวมทั้งช่างด้วยไหม
- อาจารย์มนตรี:** ช่างก็มี แต่ภายหลังเรียกใหญ่ว่า กรรมช่างมหาดเล็ก แต่ก็อยู่ในกรรมพรสพ มีหน้าที่สร้างอะไร ๆ แม้แต่ทำหัวโรชนก็อยู่ที่นี้
- ผู้สัมภาษณ์:** กรรมพรสพเหมือนกรมศิลปากรไหม
- อาจารย์มนตรี:** ไซ้ เหมือนกับกรมศิลปากร
- ผู้สัมภาษณ์:** รัชกาลที่ 6 ทรงก่อตั้งกรมศิลปากร ดังนั้น กรมศิลปากรต้องยกย่องรัชกาลที่ 6 ว่า เป็นผู้เริ่มต้นทุกอย่างให้กับกรมศิลปากร แต่ไม่มีใครยกย่องรัชกาลที่ 6 ว่า เป็นผู้วางรากฐานตั้งแต่แรกเริ่มให้
- อาจารย์มนตรี:** เขาอาจเห็นว่า เรื่องศิลปะไม่มีความสำคัญ
- ผู้สัมภาษณ์:** พอจะกล่าวได้หรือไม่ว่า โรงเรียนพรานหลวงมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิทยาลัยนาฏศิลป์
- อาจารย์มนตรี:** โรงเรียนพรานหลวงสอนวิชาสามัญ วิชาศิลปะ เหมือนกับวิทยาลัยนาฏศิลป์ ถือว่าเป็นต้นกำเนิดของวิทยาลัยนาฏศิลป์ทุกวันนี้

บทสัมภาษณ์
นายช่วย สுகนธมัต

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายช่วย สุกนธมัต อดีตนักเรียนและครูโรงเรียนพรานหลวง ปัจจุบันอายุ 93 ปี
ผู้สัมภาษณ์ ศุภชัย จันทรสุวรรณ
วันที่สัมภาษณ์ 9 มกราคม 2538
สถานที่ บ้านนายช่วย สุกนธมัต

- ผู้สัมภาษณ์: คุณลุง เรียนที่พรานหลวงสาขาใด
ช่วย: เรียนโชน
- ผู้สัมภาษณ์: หลักสูตรวิชาสามัญ เรียนเหมือนกับโรงเรียนมหาดเล็กหลวงไหม
ช่วย: แรก ๆ ในหลวงท่านทำให้เรียนเอง ไม่เหมือนกัน แต่ก็เรียนวิชาคล้าย ๆ กันทุกโรงเรียน มีวิชาภาษาไทย เลข ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ไม่มีวิชาภาษาอังกฤษเหมือนที่อื่น
- ผู้สัมภาษณ์: มีเรียนวิชาจรรยาหรือไม่
ช่วย: เรียน
- ผู้สัมภาษณ์: ครูสอนวิชาเหล่านี้มาจากไหน
ช่วย: มาจากสวนกุหลาบบ้าง เทพศิรินทร์บ้าง บางทีก็ยืมตัวมาจากมหาดเล็กหลวงราชวิทยาลัย
- ผู้สัมภาษณ์: ครูช้วน ที่ว่าเป็นอาจารย์ใหญ่ ท่านสอนด้วยหรือไม่
ช่วย: สอน ท่านสอนได้ทุกวิชา โดยเฉพาะเวลาที่ครูขาด
- ผู้สัมภาษณ์: ครูสอนวิชาสามัญมีใครบ้าง
ช่วย: มีครูเพิ่ม ครูเชียร ครูแดง ครูหับ ครูสำลี สอนวิชาโยนิยาสติ
- ผู้สัมภาษณ์: เวลาเรียนแบ่งเวลาเรียนอย่างไร
ช่วย: เรียนวิชาสามัญบางที่ 4 วัน เรียนโชน 2 วัน บางที่เรียนหนังสือเช้า บ่ายเรียนโชน

- ผู้สัมภาษณ์:** นักเรียนเหล่านี้เป็นลูกหลานของพวกกรรมพรสพใช่ไหม
- ช่วย:** ไม่เฉพาะ เด็กอื่นเข้ามาเรียนได้ แต่ต้องในหลวงทรงพระกรุณา เป็นพวกที่เข้ามาถวายตัว เป็นลูกของข้าราชการที่ฝากกันเข้ามา เจ้าพระยารามฯ สั่งให้พระยานัฎกาทฯ รับ พระยานัฎกาทฯ ช่วยกับครูทองใบ
- ผู้สัมภาษณ์:** นักเรียนพวกนี้ต้องเป็นเสื่อป่าพรานหลวงด้วยหรือไม่
- ช่วย:** เป็นพวกรุ่นรัต เป็นผู้ใหญ่มากแล้ว
- ผู้สัมภาษณ์:** คำว่า นักเรียนพรานหลวงกับเสื่อป่าพรานหลวง ต่างกันอย่างไร
- ช่วย:** เสื่อป่าพรานหลวงเป็นรุ่นพี่ แต่ก็เคยมาเรียนที่โรงเรียนพรานหลวง
- ผู้สัมภาษณ์:** เสื่อป่าแบ่งเป็นหลายหมวดหมู่ใช่ไหม
- ช่วย:** ใช่ แต่พรานหลวงจะเป็นแต่พวกในกรรมพรสพเท่านั้น
- ผู้สัมภาษณ์:** เสื่อป่ากับลูกเสื่อต่างกันอย่างไร
- ช่วย:** ลูกเสื่อใช้สำหรับชั้นเล็ก ๆ ชั้นหนึ่ง สอง สาม นี่จะเป็นชั้นเล็ก ส่วนเสื่อป่าใช้กับชั้นรัต คือ ชั้น สี่ ห้า หก
- ผู้สัมภาษณ์:** เวลาสอบจบหลักสูตร 6 ปีแล้ว จะรับราชการที่ไหน
- ช่วย:** เป็นข้าราชการกรมพรสพ
- ผู้สัมภาษณ์:** ระหว่างเรียนมีเงินเดือนไหม
- ช่วย:** พระราชทานเงินเดือนให้ด้วยคนละ 6 บาท แต่ถ้าจบแล้วเป็นครูสอนจะได้ 30 บาท เวลาครูขาดก็ยังไม่ช่วยสอน
- ผู้สัมภาษณ์:** คุณลุงช่วยสอนด้วยหรือ
- ช่วย:** สอน
- ผู้สัมภาษณ์:** คุณลุงฝึกตัวอะไร
- ช่วย:** ฝึกตัวพระ เป็นโขนหลวงตัวพระ
- ผู้สัมภาษณ์:** พระยานัฎกานุรักษ์สอนทุกคนหรือไม่
- ช่วย:** ท่านสอนทุกคน ทุกระดับที่เป็นตัวพระ
- ผู้สัมภาษณ์:** แรกเริ่มเรียนจะให้ทำอะไร
- ช่วย:** จะหัดรำ เพลงช้า เพลงเร็ว
- ผู้สัมภาษณ์:** ระหว่างเรียนได้รับแจกอะไรบ้าง
- ช่วย:** เวลาฝึกได้รับพระราชทานผ้าสีน้ำเงินสำหรับนุ่งฝึก

- ผู้สัมภาษณ์:** ชุดเครื่องแบบนักเรียนพรานหลวงเป็นอย่างไร
- ช่วย:** เวลาเรียนใส่เสื้อสีขาวแขนสั้น กางเกงเขียว แต่พอแต่งเครื่องแบบชุดพรานจะใส่สีเขียวทั้งชุด
- ผู้สัมภาษณ์:** คุณลุงพักอยู่กับคณะใด
- ช่วย:** คณะครูเพิ่ม พอออกจากโรงเรียนแล้ว ก็ให้ไปอยู่เป็นห้อง ๆ
- ผู้สัมภาษณ์:** คณะหนึ่งมีประมาณกี่คน
- ช่วย:** 21, 26 คน
- ผู้สัมภาษณ์:** พักอยู่ที่สวนจันทร์หรือ
- ช่วย:** เรือนพักอยู่เ้าสวนจันทร์ ปลุกตั้งแต่จำเ้าไว้มาก
- ผู้สัมภาษณ์:** มีการพานักเรียนไปดูอะไรข้างนอกบ้างหรือไม่
- ช่วย:** ไปดูโรงละคร อาทิตย์หนึ่งจะมีโรงงหรือละครทุกวันพุธ ที่โรงละครสวนเต้า ในพระบรมราชวัง เล่นสลับกัน บางอาทิตย์เป็นโรงง บางอาทิตย์เป็นละคร พวกโรงงหลวงเล่นให้นักเรียนไปดู โรงงหลวงจะทรงเลือกและทรงเล่นเองด้วย แต่จะโปรดโรงงมากกว่าละคร
- ผู้สัมภาษณ์:** เมื่อบุกรมมหรสพแล้ว คุณลุงไปไหน
- ช่วย:** ไปเป็นเสมียน

บทสัมภาษณ์

พระครูวิสุทธิธรรมอาจารย์ (แป๊ะ เต็งสิริ)

ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมอาจารย์ (แป๊ะ เต็งสิริ) อดีตนักเรียนโรงเรียนพรานหลวง
ปัจจุบันอายุ 94 ปี จำพรรษาอยู่ ณ วัดสุทัศน์เทพวราราม กรุงเทพมหานคร

ผู้สัมภาษณ์ ศุภชัย จันทร์สุวรรณ

วันที่สัมภาษณ์ 23 ตุลาคม 2537

สถานที่ วัดสุทัศน์เทพวราราม

ผู้สัมภาษณ์: หลวงตา เรียนที่พรานหลวงเป็นตัวอะไร

พระครู: ตัวยักษ์

ผู้สัมภาษณ์: ออกแสดงเป็นตัวอะไร

พระครู: เป็นเสนา

ผู้สัมภาษณ์: จำคุณลุงช่วยได้ไหม

พระครู: จำได้

ผู้สัมภาษณ์: หลวงตา เข้าเรียนตั้งแต่ชั้นไหน

พระครู: ตั้งแต่ต้น

ผู้สัมภาษณ์: จบมาจากที่อื่นหรือ

พระครู: จบประถมต้นมาจากบ้านนอก แล้วมาต่อ

ผู้สัมภาษณ์: วิธีการเข้าไปสมัคร หลวงตาทำอย่างไร

พระครู: ใ้ผู้ใหญ่ฝาก

ผู้สัมภาษณ์: ดูจากภาพแปลนอาคารโรงเรียนนี้ ห้องเรียนจะแบ่งเป็นปีกซ้าย ปีกขวา ใ้ไหม

พระครู: ใ้ มี 2 ห้อง ห้องครูใหญ่อยู่กลาง

ผู้สัมภาษณ์: แล้วเรียนหนังสือ อาทิตย์หนึ่งเรียนกี่ครั้ง

พระครู: 2 ครั้ง

- ผู้สัมภาษณ์: วิชาหนังสือสมัยนั้นเขาสอนอะไรบ้าง พวกภาษาไทย จรรยา พอจำได้ไหม
- พระครู: ก็พวกนี้แหละ
- ผู้สัมภาษณ์: ภาษาอังกฤษมีไหม
- พระครู: ไม่มี
- ผู้สัมภาษณ์: วิชาลูกเสือมีเรียนไหม
- พระครู: มี
- ผู้สัมภาษณ์: เวลาไปซ้อมรบ หลวงตาเคยไปไหม
- พระครู: ไป ที่สนามจันทร์ บ้านโป่ง
- ผู้สัมภาษณ์: ที่นั่นพักกันอย่างไร
- พระครู: พวกมหาดเล็กหลวงพักที่พระมณู พวกพรานหลวงพักที่เรือนพรานหลวง
- ผู้สัมภาษณ์: พวกเสือป่าหมายถึงพวกไหน
- พระครู: พวกผู้ใหญ่
- ผู้สัมภาษณ์: ลูกเสือเล่า
- พระครู: ก็อย่างพวกนักเรียนมหาดเล็ก ราชวินิต
- ผู้สัมภาษณ์: ตอนหลวงตาเข้าไปเรียนได้เงินเดือนเท่าไร
- พระครู: ได้ 6 บาท
- ผู้สัมภาษณ์: ครูที่สอน นอกจากพระยานัฏกานุกฤษณ์แล้ว มีครูอีกบ้าง
- พระครู: มีหลวงจำลองวายุกร
- ผู้สัมภาษณ์: พวกเรียนดนตรี เขามาเรียนดนตรีด้วยหรือเปล่า
- พระครู: เขาเรียนคนละที่
- ผู้สัมภาษณ์: หลวงตาเรียนที่สวนมิสกวันใช่ไหม
- พระครู: ใช่ ตัวโรงโขน
- ผู้สัมภาษณ์: หลวงตาเคยออกงานแสดงบ่อยไหม
- พระครู: ไม่บ่อย เคยไปแสดงถวายที่บางปะอิน
- ผู้สัมภาษณ์: แสดงร่วมกับพวกไหน
- พระครู: ร่วมกับพวกผู้ใหญ่ พวกกรมมหรสพ
- ผู้สัมภาษณ์: เวลาเรียนโขน แต่งตัวอย่างไร
- พระครู: ใส่เสื้อขาว คอกกลม มีกระดุมหนึ่งเม็ด นุ่งผ้าโจงกระเบน

- ผู้สัมภาษณ์: เวลาเรียนหนังสือ แต่งตัวอย่างไร
- พระครู: ใส่เสื้อกางเกง
- ผู้สัมภาษณ์: ชุดเดียวกับไปซ้อมรบเสื้อป่าใช่ไหม
- พระครู: ไม้ใช่ คนละชุด
- ผู้สัมภาษณ์: เวลาไปซ้อมรบเป็นชุดอย่างไร
- พระครู: กางเกงเขียว เสื้อเขียว ใส่หมวกเขียว
- ผู้สัมภาษณ์: ห้องหนึ่งมีนักเรียนกี่คน
- พระครู: สัก 30, 40 คน ทั้งโรงเรียนมีราว 100 คน
- ผู้สัมภาษณ์: เรียนรวมห้องเดียวเลยหรือ
- พระครู: สองห้อง
- ผู้สัมภาษณ์: ตอนยุบโรงเรียน หลวงตาเรียนได้กี่ปี
- พระครู: 2 ปี
- ผู้สัมภาษณ์: แล้วหลวงตาไปไหน
- พระครู: ไปลงเรือที่สัตหีบแล้วกลับมาบวช
- ผู้สัมภาษณ์: เวลานี้หลวงตาอายุเท่าไรแล้ว
- พระครู: 94 ปี

ประวัติผู้เขียน

นายศุภชัย จันทรสุวรรณ เกิดที่กรุงเทพฯ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์บัณฑิตจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ สมทบคณะนาฏศิลป์และดุริยางค์ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา (ราชมงคล) พ.ศ.2526 เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพื้นฐานการศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2536 ปัจจุบันรับราชการที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ กองศิลปศึกษา กรมศิลปากร